

DOI 10.34132/mspc2025.01.13.30

Наталія Ларіна
Олександр Ободинський

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ДЕРЖАВНОЇ ВETERАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Виклики, з якими стикаються ветерани в цивільному житті, є природними для їхнього досвіду, однак вони стають проблемами, коли оточення і громада недоступні або навіть ворожі до ветеранів, не розуміють їхнього досвіду і не надають належної підтримки. Незважаючи на те, що більшість ветеранів успішно справляються з усіма викликами при поверненні з фронту, всі вони потребують базової підтримки.

Нинішня державна політика щодо ветеранів та їхніх родин потребує також модернізації, так як становить серйозні ризики для бенефіціарів та українського суспільства в цілому. Тому має функціонувати оновлена єдина державна політика щодо ветеранів та їхніх сімей, яка передбачатиме: складову глобальної стратегії українського економічного прориву, основу національної безпеки та обороноздатності, передумови формування модерної української політичної нації. Адже українські воїни заслуговують на найвищий рівень визнання та підтримки в українському суспільстві. Державна політика щодо ветеранів та їхніх сімей має гарантувати гідний та безпечний шлях додому для кожного та кожної з українських воїнів.

Ключові слова: глобальної стратегії, державна ветеранська політика, економічний прорив, українське суспільство, українські захисники та захисниці.

Сьогодні, як і в минулому десятилітті, понад мільйон українських солдатів захищають Україну у війні, розв'язаній Росією, і щоденно самопожертвою забезпечують наше існування. Щодня вони набувають бойового досвіду, професіоналізуються та виборюють право України на незалежність і суверенітет. З 2014 року українські військовослужбовці, які були поранені, досягли граничного віку або мають сімейні обставини, завершують свою службу під час війни. Як і останні 11 років, шлях ветерана та ветеранки – це шлях воїнів, а повернення до мирного життя є продовженням випробування війною, а не тимчасовим звільненням від неї.

Виклики, з якими стикаються ветерани та ветеранки під час адаптації до мирного життя, є закономірними з огляду на їхній життєвий досвід. Проте ці виклики набувають проблемного характеру в умовах відсутності доступного, підтримувального або хоча б нейтрального соціального середовища, коли суспільство розуміє специфіку ветеранського досвіду та забезпечує необхідного рівня підтримку [4].

Незважаючи на те, що більшість ветеранів врешті-решт успішно долають труднощі поствоєнного періоду, кожен з них потребує базової допомоги та супроводу. Наразі чинна державна політика у сфері забезпечення прав і потреб ветеранів та членів їхніх родин є недостатньо ефективною, що створює серйозні ризики як для бенефіціарів, так і для українського суспільства в цілому. У зв'язку з цим постає нагальна потреба у формуванні цілісної, комплексної державної політики щодо ветеранів та їхніх родин, яка спирається на такі базові чинники:

- 2) стати інтегральною частиною стратегії економічного розвитку України;
- 3) виконувати опорну функцію національної безпеки та обороноздатності держави;
- 4) сприяти консолідації суспільства та формуванню модерної української політичної нації.

Урахування інтересів ветеранів та ветеранок має бути одним із пріоритетів державної ветеранської політики, адже українські захисники та захисниці заслуговують на найвищий рівень суспільного визнання, поваги та підтримки. Відтак політика у ветеранській сфері має гарантувати кожному українському воїну гідне, безпечне й повноцінне повернення до цивільного життя.

За оцінками Мінветеранів, з огляду на затяжний характер війни, кількість ветеранів та ветеранок зростає до 5 млн. осіб. Тож ми розуміємо, що має бути єдиний державницький підхід до формування державної політики, яка задекларована, описана, підтверджена реальними діями та фінансуванням до визнання та довічної підтримки ветеранів та їхніх сімей [4].

Завданням державної ветеранської політики є також відкрита та прозора комунікація з суспільством, ветеранами та їхніми родинами, які мають право знати і розуміти перспективу власного життя, будувати реалістичні очікування та передбачуваність і прогнозованість у взаємодії з державою. Виходячи з цього, маємо зазначити, що сьогодні в Україні недостатньо сформована єдина державна політика, комплексний та узгоджений підхід до ветеранів та їхніх сімей. Дії держави по відношенню до ветеранів удосконалюються, визначаються їх потреби та пошук інструментів для реалізації [4].

Однак пошук інструментів для задоволення потреб ветеранів поки що є непослідовними, несистемними і часто спрямованими не на ті цілі.

Експертна спільнота громадських організацій сформувала концептуальні пропозиції, аби підтримати державу при створенні оновленої державної політики, спираються на свій багаторічний досвід та глибинну аналітику українських та міжнародних підходів [3].

Експерти запропонували здійснити свою експертизу для напрацювання модернізованої стратегічної та нормативно-правової бази для впровадження рамкової концепції державної політики щодо ветеранів та їхніх сімей, яка визначить необхідні системні зміни для реалізації нової політики в межах чинної правової законодавчої бази. У експертних рекомендаціях запропоновано базовий підхід до формування єдиної державної політики, визначено пріоритетні завдання та окреслено необхідний план дій:

- 1) гідне визнання життєвого шляху українських воїнів та ветеранів, які служили в ЗСУ та ТРО.
- 2) турбота про українських ветеранів та ветеранок та їхні родини, збагачення суспільства їхніми знаннями.

Такими є пріоритети нашої держави, які напрацьовані в концептуальних пропозиціях експертної спільноти громадських організацій [3].

Тим паче, експерти проаналізували минулий досвід і причини нинішнього підходу до державної політики та окреслили небезпеки, які можуть виникнути через збереження статус-кво. Через аналіз проблеми «Як ми опинилися в такій ситуації?» експерти розглянули на засадах історичного підходу питання впливу радянської спадщини у сфері охорони здоров'я та соціального захисту ветеранів. Це дозволило здійснити висновок, що радянська спадщина у справах ветеранів, яка не була належним чином осмислена й реалізована, була покладена в основу ветеранської політики з 2014 року.

Експерти сформулювали ключову мету державної політики та її три невід'ємні складові, а також пріоритетні ключові завдання для кожної з них. Ці підходи також мають застарілі патерналістські характеристики. При цьому держава не в змозі забезпечити задекларовані в чинному законодавстві гарантії соціального захисту ветеранів. Якщо все залишиться так, як є, то в найближчі роки ветерани, які будуватимуть своє життя після повернення зі служби, зіткнуться з тим, що реальне ставлення держави і суспільства до їхнього досвіду і потреб є непропорційним їхнім діям та внеску у збереженні суверенітету держави.

В експертних рекомендаціях, на основі вітчизняного та зарубіжного досвіду, описано варіанти визначення статусу ветеранів та проаналізовано, які необхідні зміни потребує українське законодавство [5; 6]. Також експертами запропоновано оновити визначення статусу ветерана в Україні та нову логіку застосування соціальних статусів.

Спираючись на досвід покоління ветеранів АТО/ООС у 2014-2022 роках, експерти виокремили 3 ключові політичні середовища для ветеранів та їхніх родин, які суттєво відрізняються за умовами життя та можливостями для бенефіціарів політики: військова служба, резерв та цивільне життя.

Усі ветерани мають спільний досвід, а також схожі наслідки та потреби, що впливають з нього. Однак мета політики та засоби її досягнення будуть відрізнятися залежно від середовища, в якому ветерани продовжують свій шлях протягом наступного десятиліття. Тому політика щодо ветеранів та їхніх сімей впливатиме на українську державу та суспільство на 3 ключових рівнях: національна безпека; соціально-економічний розвиток; людський капітал, а також формування сучасної української нації та історичної пам'яті.

Експерти також запропонували структуру концептуального підходу до державної ветеранської політики для визначення потреб ветеранів та їхніх сімей, який базується на 7 принципах і передбачає, якщо українські воїни мають різний досвід служби та бойових дій, то вони та їхні сім'ї мають різний рівень потреб. Однак державні інструменти визначення потреб мають бути *прозорими та послідовними*.

Одним з важливих факторів, що впливає на всіх військовослужбовців, є *військова культура*. Солдати і жінки з різних видів збройних сил або добровольчих військових формувань певною мірою засвоїли ідеали і зразки військової культури і перебувають під її впливом. Військова культура також матиме значний вплив на те, як військовослужбовець повернеться до цивільного життя [4].

У військовій культурі ветеран бойових дій неявно підноситься до вищого статусу. За задумом військова служба передбачає готовність або принаймні прийняття можливості померти на підтримку чи захист суверенної

нації. Ті, хто має безпосередній контакт з ворогом і хто безпосередньо підтримує боротьбу в гарячій зоні, заслуговують найвищої поваги у військових званнях і поза ними [3].

Поняття «ветеран» має формалізоване визначення у Законі України «Про статус ветеранів війни та гарантії їх соціального захисту», згідно зі статтею 4 «ветеранами війни є особи, які брали участь у захисті Батьківщини чи в бойових діях на території інших держав. Водночас, у тому ж законі є низка категорій ветеранів: учасник бойових дій, учасники війни, інваліди війни, члени сімей загиблих (померлих), ветерани військової служби, постраждали під час Революції гідності, особи, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною» [1]. Згідно Закону України, учасниками бойових дій є особи, які брали участь у виконанні бойових завдань по захисту Батьківщини у складі військових підрозділів, з'єднань, об'єднань всіх видів і родів військ Збройних Сил діючої армії (флоту), у партизанських загонах і підпіллі та інших формуваннях як у воєнний, так і у мирний час.

Кабінетом Міністрів України розпорядженням від 29 листопада 2024 р. № 1209-р. схвалено «Стратегію ветеранської політики на період до 2030 року» [2]. У ній визначено: «ветеран/ветеранка – учасник/учасниця бойових дій, особа з інвалідністю внаслідок війни, особа, яка має особливі заслуги перед Батьківщиною, загиблий (померлий) захисник чи захисниця України, які виконували бойові завдання із захисту України, її незалежності, суверенітету та територіальної цілісності» [2].

Держава має пропонувати багатовекторну допомогу тим, хто захистив саме її існування – ветеранам та ветеранкам. Тому чітке визначення поняття і статусу ветерана війни, а також формування державної ветеранської політики, засобів та механізмів її реалізації, інструментів для оцінки її ефективності мають бути в центрі уваги фахівців і науковців.

References

1. Zakon Ukrainy Pro status veteraniv viiny ta harantii yikh sotsialnoho zakhystu: vid 22 zhovtnia 1993 roku No. 3551-XII [Law of Ukraine On the status of war veterans and guarantees of their social protection: dated October 22, 1993 No. 3551-XII]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> [in Ukrainian].
2. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy Stratehiia veteranoski polityky na period do 2030 roku vid 29 lystopada 2024 r. No. 1209-r. [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine Strategy of veteran policy for the period until 2030: dated November 29, 2024 No. 1209-r.]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://surl.li/mizxly> [in Ukrainian].
3. Kontseptsii polityky shchodo veteraniv ta yikhnikh simei: Ekspertni rekomendatsii do formuvannia onovlenoi derzhavnoi polityky shchodo veteraniv ta yikhnikh simei [Concept of policy for veterans and their families: Expert recommendations for the formation of an updated state policy for veterans and their families]. (n.d.). (2023). *www.pryncyp.org*. Retrieved from: <https://www.pryncyp.org/wp-content/uploads/2024/01/veteranpolicy.pdf> [in Ukrainian].
4. Obodynskyi, O. (2025). Realizatsiia derzhavnoi polityky pidtrymky veteraniv viiny na mistsevomu rivni Publichne upravlinnia v Ukraini: istorychnyi dosvid ta perspektyvy rozvytku [Implementation of the state policy of support for war veterans at the local level Public administration in Ukraine: historical experience and development prospects]. Proceedings from AUSPC '25: *Vseukrainska naukovo-praktychna konferentsiia – All-Ukrainian scientific and practical conference*. (pp. 396-398). L.H. Komakha, N.M. Korchak, L.V. Honiukova (Eds.). Kyiv: NNIPUDS KNU imeni Tarasa Shevchenka [in Ukrainian].
5. Hayden, K. Finishing the fight: why US veterans are volunteers in Ukraine. (n.d.). *kwhayden11.medium.com*. Retrieved from: <https://surl.li/zwlyx> [in English].
6. Castro, C., & Dursun, S. (2019). Military Veteran Reintegration. Approach, Management, and Assessment of Military Veterans Transitioning to Civilian Life. *www.sciencedirect.com*. Retrieved from: <https://surl.li/awwhle> [in English].

**CONCEPTUAL APPROACHES TO THE DEVELOPMENT OF A NEW STATE VETERANS POLICY IN
UKRAINE**

Challenges faced by veterans in civilian life are natural to their experience, but they become problems when the environment and community are inaccessible or even hostile to veterans, do not understand their experience and do not provide adequate support. Despite the fact that most veterans successfully cope with all the challenges of returning from the frontline, all veterans need basic support. The current state policy on veterans and their families needs to be modernised, as it poses serious risks to the beneficiaries and Ukrainian society as a whole. Therefore, an updated unified state policy on veterans and their families should be in place, which will include: a component of the global strategy of Ukraine's economic breakthrough, the basis of national security and defence capability, and the prerequisites for the formation of a modern Ukrainian political nation. After all, Ukrainian soldiers deserve the highest level of recognition and support in Ukrainian society. The state policy on veterans and their families should guarantee a decent and safe way home for each and every Ukrainian soldier.

Keywords: *global strategy, state veterans policy, economic breakthrough, Ukrainian society, Ukrainian defenders.*

Відомості про авторів / Information about the Authors

Наталія Ларіна, к. пед. н., доцент кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна. E-mail: natali.larina@ukr.net, orcid: <https://orcid.org/0000-0001-5843-0765>.

Nataliia Larina, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Public Policy Department of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko Kyiv National University, Kyiv, Ukraine. E-mail: natali.larina@ukr.net, orcid: <https://orcid.org/0000-0001-5843-0765>.

Олександр Ободинський, аспірант кафедри публічної політики, Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна. E-mail: Aobodin007@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0000-0004-7598-4849>.

Oleksandr Obodynskyi, PhD-student of the Department of the Public Policy Department of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko Kyiv National University, Kyiv, Ukraine. E-mail: Aobodin007@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0000-0004-7598-4849>.